

1. Inleiding

De komende jaren wordt door de verschillende sectoren in het onderwijs gewerkt aan de vormgeving van 'Passend Onderwijs', waarbij ook voor elke leerling met een speciale zorgbehoefte een kwalitatief onderwijsaanbod beschikbaar is. In tegenstelling tot wat wel beweerd wordt betekent dat niet dat alle leerlingen per definitie in het regulier onderwijs opgevangen moeten gaan worden (het zgn. 'inclusief onderwijs'). Uitgangspunt is steeds dat het kind centraal staat en dat het onderwijs- (en behandel-) aanbod in goed overleg met de ouders ofwel in een reguliere school met specifieke ondersteuning of in een speciale school wordt aangepast aan de behoeften van het kind. Waar het 'passende' onderwijsaanbod ook geboden zal worden, het zal uiteraard van goede kwaliteit dienen te zijn.

In de plannen die eind 2007 door de staatssecretaris met de Tweede Kamer zijn besproken wordt uitgegaan van een wettelijke invoering van Passend Onderwijs per 2011. In het zgn. Regie-overleg Passend Onderwijs wordt door alle onderwijsorganisaties, de ouderorganisaties en OCW samengewerkt aan de uitwerking van het traject in de komende jaren. Ook de WEC-Raad neemt voluit deel aan dit overleg.

Het is voor alle betrokkenen duidelijk dat de invoering van Passend Onderwijs alleen succesvol kan verlopen als het aanbod in de verschillende onderwijssectoren van voldoende kwaliteit zal zijn. Dit betekent dat er in elk van die sectoren nog veel verbeteringen tot stand moeten worden gebracht.

In deze agenda beperken we ons tot het (voortgezet) speciaal onderwijs (v)so.

Op basis van de jaarlijkse rapportages van de inspectie in het Onderwijsverslag en eigen onderzoek en monitoring door de landelijke verenigingen en de instellingen en scholen voor (v)so blijkt, dat er ook in deze sector nog veel te doen staat. De scholen en REC's zijn zich bewust van deze noodzaak, zijn bereid daar in te investeren en zijn daarmee reeds op verschillende plaatsen bezig. Het gaat dan in de eerste plaats om de vergroting van de opbrengsten van het onderwijs, maar ook om thema's als kwaliteitszorg, wachtlijsten en groei (v)so, verbetering aanbod, arbeidstoeleiding vso en de ontwikkeling en verspreiding van de expertise met betrekking tot speciale leerlingenzorg. Kortom, de thema's en activiteiten waaraan de speciale scholen en REC's en de mensen die daar werken behoefte hebben.

Namens het (v)so doet de WEC-Raad in deze agenda een voorstel op bovenstaande en nog andere terreinen die direct behoren tot de taken voor het speciaal onderwijs. Immers, de taak van de speciale scholen en REC's beperkt zich niet alleen tot een goede opvang van leerlingen in de speciale voorzieningen. Daarnaast dient ook de dienstverlening aan het regulier onderwijs op een aantal onderdelen op een andere wijze vorm gegeven te worden. Daarom ook is nauwe samenwerking met de PO-, VO- en MBO-Raad van groot belang. Niet alleen omdat over en weer veel kennis en expertise is uit te wisselen, maar ook omdat de doelstellingen van Passend Onderwijs in de visie van de WEC-Raad alleen haalbaar zullen zijn indien door het regulier en speciaal onderwijsveld zowel landelijk als regionaal constructief en hecht wordt samengewerkt. Daarbij is het van belang dat de dienstverlening door het (v)so aan het regulier onderwijs meer dan in het verleden het geval was vraaggericht tot stand komt en zo goed mogelijk aansluit bij de behoeften van de reguliere scholen. Daarvoor is het van groot belang dat speciale scholen en REC's actief betrokken zijn bij de activiteiten van de regionale netwerken passend onderwijs.

In deze meerjarige agenda wordt in hoofdstuk 2 kort ingegaan op de huidige stand van zaken in het speciaal onderwijsveld. In hoofdstuk 3 worden de onderwerpen beschreven die de komende jaren in het speciaal onderwijs verbetering behoeven. Hoofdstuk 4 geeft een beschrijving van de wijze waarop dat door de scholen, REC's en instellingen uitgevoerd kan worden. In hoofdstuk 5 tenslotte, wordt ingegaan op de wijze waarop de evaluatie en monitoring tot stand zal komen en op basis waarvan de meerjarige aanpak jaarlijks bijgesteld kan worden. Tevens is een meerjarige begroting opgenomen.

2. Huidige stand van zaken

2.1 Noodzaak verbeteringen

Elk jaar geeft de inspectie in het 'Onderwijsverslag' een beeld van de stand van zaken in de verschillende onderwijssectoren, zo ook voor die van het (voortgezet) speciaal onderwijs. Dit beeld is niet erg rooskleurig. Naast positieve punten als het pedagogisch klimaat en de deelname aan speciale projecten rond bijzondere zorgvoorzieningen waardoor er ook enkele positieve ontwikkelingen zijn, wordt de onderwijskwaliteit nog op te veel indicatoren onvoldoende bevonden bij een groot aantal scholen (in cluster 4 > 50%). Zorgwekkend is dat de leerlingenzorg en het gebruik van het handelingsplan op een groot aantal scholen als onvoldoende wordt beoordeeld en op nagenoeg geen enkele school bleken de opbrengstgegevens beschikbaar. Driekwart van de scholen stelt geen ontwikkelingsperspectief vast voor de leerlingen. Ook voor de scholen in de overige clusters, zij het in iets mindere mate, gaat dit beeld op.

Evenals in het regulier onderwijs is het ook voor het speciaal onderwijs van groot belang dat het niveau van onder andere het taal- en rekenonderwijs wordt geëxpliciteerd en waar nodig wordt verhoogd. Deze basisvaardigheden zijn voor de leerlingen erg belangrijk. Een deel van de scholen behaalt goede resultaten op deze gebieden maar voor andere geldt dat nog veel verbetering te realiseren is.

De REC's zijn in de afgelopen periode eveneens bezocht door de inspectie op basis van een daartoe ontwikkeld toezichtskader. Hier is eveneens sprake van een aantal sterk te verbeteren onderdelen zoals het functioneren van de Cvl's, het beschikken over en sturen op basis van ken-getallen met betrekking tot aanmelding, begeleiding en indicatiestelling en de coördinatie en uitvoering van de ambulante begeleiding. In een flink aantal situaties ontbreken een adequaat handelingsplan en begeleidingsplan en daar waar die er wel zijn kennen ze nog veel manco's en bieden reguliere scholen onvoldoende houvast voor de inrichting van de begeleiding. Ook uit eigen onderzoek, monitoring en gesprekken met de afnemende sectoren in het regulier onderwijs (o.a. met betrekking tot wachtlijsten en ambulante begeleiding) van de landelijke cluster-verenigingen (LVC's) speciaal onderwijs blijkt, dat er op deze onderwerpen nog het nodige valt te verbeteren.

2.2 Positie WEC-Raad

Zoals hierboven al vermeld constateert de WEC-Raad een toenemend besef onder de scholen en REC's dat verbetering van de kwaliteit op een aantal door het speciaal onderwijs uit te voeren taken noodzakelijk is. Al eerder publiceerde zij de nota 'Speciaal of Specialistisch' (okt. 2006). Daarin wordt duidelijk aangegeven dat het regulier onderwijs het vertrekpunt is voor het onderwijs aan kinderen en dat het (v)so alleen gespecialiseerd onderwijs verzorgt als de kennis en expertise in de reguliere scholen niet toereikend is of als een leerling vanwege zijn/haar beperkingen deze wel aanwezige kennis onvoldoende kan benutten.

In de publicatie 'Gespecialiseerd onderwijs, passend en pro-actief' (april 2007) wordt dit uitgangspunt nog eens herhaald en aangegeven dat er naast de bereidheid het regulier onderwijs maximaal te willen ondersteunen bij het aanbieden van een adequaat onderwijs/zorg-aanbod er ook hard gewerkt zal moeten worden aan de noodzakelijke kwaliteitsverhoging van het speciaal onderwijs.

Het is daarbij niet slechts gebleven bij 'constateren' van deze noodzaak. Op basis van intensieve contacten met de LVC, de taakgroepen, de directeuren- en coördinatoren-overleggen in de verschillende clusters en het REC-Beraad, zijn de afgelopen jaren scholen en REC's al begonnen met de verbetering van de kwaliteit(szorg). Zo hebben reeds ca. 120 speciale scholen en REC's deelgenomen aan het project Zelfevaluatie Kwaliteitszorg (ZEK) en werken reeds ca. 90 scholen aan de implementatie van leerlijnen. En nog steeds melden speciale scholen en REC's zich voor deelname aan.

In nauwe samenwerking met de LVC's en het scholen- en REC-veld kunnen deze en andere activiteiten die door de LVC's op het gebied van kwaliteitszorg al zijn uitgevoerd, worden voortgezet en uitgebreid om de noodzakelijke kwaliteitsverbetering van het speciaal onderwijs en de dienstverlening aan het regulier onderwijs mogelijk te maken.

3. Thema's Agenda (v)so Passend Onderwijs ('WAT')

Op basis van de al eerder genoemde inspectie-rapportages en de inventarisaties in het speciaal onderwijsveld van de LVC's met taakgroepen, directeuren- en coördinatoren-overleggen, regio-gesprekken en het REC-Beraad, worden de volgende thema's centraal gesteld:

- * de verbetering van de kwaliteit(szorg) van het (v)so
- * aanpak van de wachtlijsten
- * beheersing van de groei van het (v)so
- * vormgeving Passend Onderwijs.

Hieronder wordt elk van de thema's uitgewerkt. Voor de meeste daarvan geldt dat er sprake zal zijn van een meerjarige aanpak. Waar dit niet het geval is zal dat expliciet worden vermeld.

3.1 Verbetering van de opbrengsten van het onderwijs

Kwaliteitszorg: Zelfevaluatie Kwaliteitszorg (ZEK)

Veel speciale scholen en REC's hebben de afgelopen jaren het besluit genomen te gaan werken met een kwaliteitszorgaanpak en -instrument. Naast andere instrumenten is vaak gekozen voor de werkwijze ZEK die met facilitering van OCW is ontwikkeld en beschikbaar gesteld aan zowel het regulier primair en voortgezet onderwijs als het speciaal onderwijsveld. ZEK kent een model voor de school en het samenwerkingsverband of REC.

Het is van belang deze groep scholen de mogelijkheid te bieden het cyclische karakter van de ZEK verder tot zijn recht te laten komen en daarnaast meer speciale scholen en REC's alsnog de kans te geven deze vorm van kwaliteitszorg toe te gaan passen.

Voor scholen REC's die daaraan toe zijn wordt de mogelijkheid van visitatie beschikbaar gesteld en ondersteund. Speciale aandacht zal daarbij worden gegeven aan het in beeld brengen van de 'opbrengsten'.

doelstelling:

- *aan het einde van het schooljaar 2008-2009 werkt 75% van de speciale scholen en REC's met een cyclische aanpak en instrumentarium voor kwaliteitszorg*
- *aan het eind van schooljaar 2008-2009 heeft een 10-tal speciale scholen/REC's deelgenomen aan de uitvoering van een visitatie-traject kwaliteitszorg*
- *aan het einde van schooljaar 2010-2011 werkt 90% van de speciale scholen en REC's met een cyclische aanpak en instrumentarium voor kwaliteitszorg*

activiteiten:

- onderhoud/actualisatie werkwijze en instrumentarium ZEK (webunit; vragenlijsten; scholing extern begeleiders). Hierbij wordt nauw samengewerkt met de PO- en VO-Raad.
- uitvoering van activiteiten om de speciale scholen en REC's de kwaliteitszorg te laten inrichten op basis van de Zelfevaluatie Kwaliteitszorg (ZEK) en daar vervolgens cyclisch mee blijven werken. Het gaat om minimaal drie regionale voorlichtingsbijeenkomsten per jaar voorafgegaan door een direct mail naar alle scholen en REC's en om het verzorgen van een oriënterend gesprek voor elke speciale school/REC die overweegt een kwaliteitszorgsysteem te gaan invoeren. De keuze van de externe begeleider ligt bij de school/het REC en de kosten daarvan worden door hen zelf gedragen.
- uitvoering bij minimaal 7 speciale scholen en 3 REC's per jaar van het uitgewerkte visitatie-traject van de Zelfevaluatie Kwaliteitszorg (ZEK).
- inrichten van een informatie-desk ZEK: scholen en REC's die voor de keuze van een werkwijze en instrument van kwaliteitszorg individuele informatie willen ontvangen, kunnen een beroep doen op deze informatie-desk. Hieraan is tevens de website-informatie en -toegang tot ZEK-deelname verbonden.
- in de bestaande media van de WEC-Raad en de clusterverenigingen zal regelmatig informatie over

ZEK worden verspreid; ook zullen de bestaande overleggen en (regionale) bijeenkomsten worden benut om het thema specifiek te presenteren. Hierbij zal (in overleg met de PO- en VO-Raad) ook worden ingegaan op de benutting van ZEK ten behoeve van de vormgeving Passend Onderwijs

Kwaliteitsverbetering: implementatie leerlijnen

Veel speciale scholen willen werken aan de explicitering en verhoging van de opbrengsten van het onderwijs en zien daartoe goede mogelijkheden door te gaan werken aan de hand van leerlijnen.

Ter ondersteuning van deze wens wordt reeds een meerjarig project implementatie leerlijnen (v)so uitgevoerd. Hierin wordt teambreed door de speciale scholen gewerkt aan de invoering van aan de kerndoelen ontleende leerlijnen met daaraan gerelateerde onderwijsmethoden/-materialen. Tevens wordt daarbij de verbinding gelegd met het werken aan de hand van de trits schoolplan – groepsplan – handelingsplan. Tenslotte wordt een koppeling gemaakt met het leerlingvolgsysteem.

De WEC-Raad organiseert reeds sinds 2007 de uitvoering van dit project in nauwe samenwerking met een aantal landelijk samenwerkende ontwikkelorganisaties (SLO – Freudenthal-instituut - CED – KPCgroep en Cito) en er nemen reeds ca. 90 speciale scholen aan deel. In de komende periode kan samenwerking met de invoering van leerlijnen in het SbO, het Praktijkonderwijs en het Leerwegondersteunend onderwijs veel meerwaarde opleveren.

Ook het werken aan de hand van zgn. uitstroomprofielen/ontwikkelprofielen door speciale scholen kan verbetering van de onderwijsopbrengsten bevorderen. De WEC-Raad ondersteunt de huidige ontwikkelingen op dit terrein.

In samenwerking met de PO- en VO-Raad kan de WEC-Raad het voor speciale scholen mogelijk maken te profiteren van de taal- en rekenpilots die in de Kwaliteitsagenda voor het regulier onderwijs zijn opgenomen. Ook zal worden samengewerkt bij het benutten van de referentieniveaus bij de verbetering van de opbrengsten. Uiteindelijk zal voor iedere leerling duidelijk moeten zijn aan welke referentieniveaus kan worden voldaan. Hierbij ligt een nauwe relatie met de tussendoelen en leerlijnen en de voortdurende evaluatie en planning van de resultaten in het handelingsplan en het leerlingvolgsysteem. Voor de leerlingen die zonder extra ondersteuning het (basis)niveau niet zullen halen is uiteraard speciale aandacht nodig. Voor deze leerlingen die grotendeels gebruik maken van de speciale scholen of de leerlinggebonden financiering in het regulier onderwijs zal moeten worden vastgesteld welke onderdelen van de referentieniveaus wel gehaald kunnen worden. Steeds geldt dat alle leerlingen een passend onderwijsaanbod moeten krijgen (om “er-uit-te-halen-wat-er-in-zit”) dat bijdraagt aan een optimale doorstroom naar het vervolgonderwijs/een vervolgtraject.

De WEC-Raad zal in nauwe samenwerking met de PO-Raad die in een brede veldraadpleging onderzoekt op welke wijze de referentieniveaus kunnen bijdragen aan het expliciteren en vergroten van de opbrengsten in het regulier onderwijs, dit onderzoek uitvoeren in het speciaal onderwijs.

Ten aanzien van het beschikbaar stellen van onderwijsmethoden/-leermaterialen kan worden aangesloten bij de afgelopen jaren reeds voor de sector speciaal onderwijs ontwikkelde en nog te ontwikkelen producten (o.a. aangepaste PROMotie-materialen, Taaltrapeze en Speciaal Rekenen).

Bij al deze onderwerpen kan het onderwijsverslag 2006 van de inspectie als uitgangspunt gelden.

doelstelling:

- *aan het einde van het schooljaar 2008-2009 is 40% van de speciale scholen voor de belangrijkste vak- en vormingsgebieden gestart met het werken met leerlijnen*
- *aan het einde van het schooljaar 2010-2011 heeft 75% van de speciale scholen voor de belangrijkste vak- en vormingsgebieden het werken met leerlijnen ingevoerd*

activiteiten:

- voortzetten van de reeds per 2007 gestarte begeleiding en ondersteuning van speciale scholen en het beschikbaar stellen en actualiseren van de leerlijnen en materialen. Voor de vso scholen is er een specifiek ontwikkeld aanbod.
- voortzetting van de activiteiten van het Kernimplementatie-team leerlijnen. Dit team (gevormd door specialisten uit SLO-CED-KPCgroep-Freudenthal-Instituut-Cito en de WEC-Raad) verzorgt o.a. de voorlichting over het project, onderhoudt de contacten met de

deelnemende scholen en begeleiders, verzorgt de website-informatie over het project, legt verantwoording af aan de Stuurgroep implementatie leerlijnen, stelt tussen- en eindrapportages op over de voortgang van het project en is verantwoordelijk voor de opdrachtverlening van de onafhankelijke monitor van het project.

- regelmatige verspreiding van nieuwsbrieven over het project; onderhoudt informatie via website
- het voeren van overleg met de landelijke werkverbanden SbO, Pro/Lwoo en de swv'n svo over de samenwerking met betrekking tot de implementatie van leerlijnen
- de nog niet deelnemende speciale scholen zullen actief worden benaderd om met het implementeren van het werken met leerlijnen te starten. Er zullen minimaal drie regionale bijeenkomsten per jaar, voorafgegaan door een direct mail, worden georganiseerd, waarin de scholen worden voorgelicht over de voordelen van het werken aan de hand van leerlijnen alsmede de investering die daarvoor vanuit de scholen nodig is. Voor de reeds deelnemende scholen worden de scholings- en intervisie-bijeenkomsten voor de extern begeleiders en de schoolteams jaarlijks voortgezet.
Voor een meer gespecificeerde beschrijving van de activiteiten wordt verwezen naar het meerjarige plan van aanpak en het draaiboek 'implementatie leerlijnen'
- op initiatief van de inspectie van het onderwijs wordt vanuit de verschillende clusters deelgenomen aan een zgn. 'klankbordgroep opbrengsten'. In deze groep wordt onderzocht op welke wijze (v)so scholen reeds werken aan het expliciteren en vergroten van de opbrengsten en hoe deze ervaringen benut kunnen worden voor de overige scholen.
- door vertegenwoordigers van scholen uit alle vier de clusters wordt samen met het Cito gewerkt aan de ontwikkeling van een aantal toetsinstrumenten waarmee de opbrengsten van het speciaal onderwijs op individueel en groepsniveau kunnen worden vastgesteld en gevolgd. Waar mogelijk wordt hiervoor aangesloten bij dezelfde aanpak voor de SbO-scholen.

Kwaliteitsverbetering: (zeer) zwakke scholen

Op basis van de inspectierapportages waarin een flink deel van de scholen als zwak/risicovol tot zeer zwak wordt beoordeeld, wordt in samenwerking met de landelijke clusterverenigingen een ondersteuningstraject ingezet om samen met de betreffende scholen te werken aan de noodzakelijke kwaliteitsverbetering. Uiteraard wordt met nadruk ingezet op deelname van deze scholen in de projecten Zelfevaluatie Kwaliteitszorg (ZEK) en de implementatie van leerlijnen.

Voor de ondersteuning van deze scholen wordt nauw samengewerkt met het zgn. 'Steunpunt (zeer) zwakke scholen'. Hierbij kan sprake zijn van o.a. intensieve kennisuitwisseling en van het samen optrekken in gecombineerde trajecten. In overleg met de inspectie zullen speciale scholen actief worden benaderd en ondersteund bij het opstellen en uitvoeren van op de specifieke situatie gerichte verbeterplannen. Hierbij worden in elk geval mensen uit het directe werkveld betrokken i.c. medewerkers van speciale scholen waar de kwaliteit positief is beoordeeld. Er zal worden gewerkt met activiteiten die de praktijk versterken en waarbij scholen aan elkaar gekoppeld kunnen worden om van elkaar te leren. Over deze aanpak zal regelmatig periodiek overleg met de inspectie plaatsvinden.

doelstelling:

* aan het eind van schooljaar 2009-2010 is het aantal (zeer) zwakke scholen in het speciaal onderwijs met 50% afgenomen ten opzichte van het schooljaar 2007-2008

* aan het eind van schooljaar 2010-2011 is het aantal (zeer) zwakke scholen met 75% afgenomen ten opzichte van het schooljaar 2007-2008

activiteiten:

- samenwerking met en deelname aan het Steunpunt (zeer) zwakke scholen en overleg met de onderwijsinspectie.

- op basis van analyse van de inspectierapportages (zeer) zwakke scholen zal een format verbeterplan worden voorbereid en ontwikkeld dat per september 2008 beschikbaar zal zijn. Tevens wordt uitvoering gegeven aan het verzamelen en beschrijven van 'good practices'/'schoolportretten'.

- het actief aanbieden van ondersteuning om samen met de scholen te werken aan de verbetering van de geboden kwaliteit. Er wordt voor de scholen en instellingen in de vier clusters een 'steunpunt' met zgn. 'expert-groepen' gevormd die de (zeer) zwakke scholen vraaggericht kunnen ondersteunen bij het opstellen en uitvoeren en implementeren van op de specifieke situatie gerichte verbeterplannen.

Bij deze expert-groepen (3 pp) zijn in elk geval mensen uit het betreffende directe werkveld betrokken alsmede deskundige (school)begeleiders en vertegenwoordigers van de LVC's.

De ondersteuners uit deze expert-groepen brengen onder meer scholen in een bepaalde regio bij elkaar om gezamenlijk aan de verbetering te werken of bij en van elkaar te leren (koppeling van sterk aan zwak presterende scholen).

Onder begeleiding van deze experts werken ca. 35 (zeer) zwakke speciale scholen per jaar aan gerichte verbetering van het onderwijs. Uiteraard dienen de betreffende scholen zelf de ambitie te hebben de noodzakelijke verbeteringen aan te pakken, hieraan zelf vorm te geven en vanuit hun reguliere bekostiging de ondersteuning biedende collega's van goed presterende scholen en de experts te faciliteren.

Op basis van de ervaringen met deze werkwijze zal eveneens een zelfde aanpak kunnen worden ontwikkeld voor REC's die naar het oordeel van de inspectie onvoldoende functioneren.

Uiteraard zal de vorming (samenstelling en omvang) en facilitering van deze expertgroepen afhangen van de mate waarin er gebruik van gemaakt zal worden.

Kwaliteitsverbetering: doorstroom en uitstroom vso

Jaarlijks blijkt, o.a. uit de gehouden monitoren binnen de clusterverenigingen, dat het aantal jongeren, dat uitstroomt naar arbeid vanuit de VSO-afdelingen bijzonder bescheiden is. Het aantal jongeren, dat met een diploma uitstroomt uit deze afdelingen is nog geringer. Ook het onlangs gepubliceerde SER-rapport inzake de problematiek van de zogenaamde 'Wajong-populatie' wees op deze cijfers.

VSO-scholen worstelen, los van de formele opdracht in deze op grond van de vigerende wetgeving, met de problematiek van het zo optimaal mogelijk opleiden van jongeren met een beperking binnen het speciaal onderwijs in de richting van een afstudeerkwalificatie. De met de nodige creativiteit gevonden oplossingen zijn divers en het vinden van voldoende mogelijkheden (mede gelet op de noodzakelijke schaalgrootte, om e.e.a. effectief te kunnen aanbieden en de noodzakelijk in te zetten professionele begeleiding) levert nogal wat problemen op. Scholen vragen

de onder de WEC-Raad opererende clusterverenigingen veelvuldig om ondersteuning bij deze problematiek.

Er is inmiddels het nodige ontwikkeld is, maar er is nog sprake van een divers beeld op landelijk niveau; er is geen heldere landelijke structuur met breed erkende trajecten, die ingevuld worden op basis van het principe van transitie. Daarom zal voor de verschillende doelgroepen tot actie worden overgegaan om de vso-scholen te ondersteunen bij het verbeteren van de uitstroom.

De SLO heeft haar opdracht tot het opstellen van een plan van aanpak voor een kwalificatiestructuur nagenoeg afgerond. Vervolgens zal deze kwalificatiestructuur in overleg met de betrokken onderwijssectoren worden ontwikkeld en vastgesteld. Het is daarna aan de scholen en REC's om met ondersteuning van de WEC-Raad te werken aan de implementatie van deze voorstellen.

Daarbij kan, op grond van heldere doelen en speciaal daartoe ontwikkelde leerlijnen, vanuit het principe van transitie een aantal trajecten worden ontwikkeld voor jongeren in het VSO, die leiden tot waar mogelijk gekwalificeerde uitstroom.

De VSO-scholen zien het namelijk als hun taak en zullen die taak ook formeel krijgen, om niet alleen arbeidsoriënterende trajecten aan te bieden, maar ook arbeidstoelijdende trajecten, waarbij het gaat om het werkelijk voorbereiden op en het toelieden tot duurzame arbeidsplekken.

Het gaat dan om een planmatige aanpak met betrekking tot voorbereiding en schakeling van de jongere naar de arbeidsmarkt.

Assessment is daarbij een belangrijk instrument ten behoeve van transitie. Zo zijn er een drietal essentiële assessment-momenten aan te geven in de verder te ontwikkelen trajecten:

- . een bepaling van het instroomniveau rond het 12^e jaar: hierbij wordt het instroomprofiel bepaald
- . een bepaling van het ontwikkelingsperspectief rond het 14^e/15^e jaar: hierbij kan de maximaal in te zetten leerweg in de richting van vervolgonderwijs c.q. arbeid worden bepaald
- . een bepaling van het individuele uitstroomprofiel tegen het eind van de schoolloopbaan: hierbij gaat het om de daadwerkelijke schakeling van de jongere naar een concrete uitstroombestemming (regulier vervolgonderwijs, beschermde of reguliere arbeid of arbeidsmatige dagbesteding).

De WEC-Raad participeert momenteel al in een werkgroep assessment die onder leiding van OCW de uitwerking aan het voorbereiden is.

doelstelling:

* de scholen, samen met de WEC-Raad, kiezen daarbij tot inzet, dat het aantal gekwalificeerde schoolverlaters in het VSO in de projectperiode Passend Onderwijs, wordt verdubbeld. Ze gaan er daarbij van uit, dat er aan het eind van de projectperiode minimaal in elke te vormen regio (plm. 80) een bereikbaar onderwijstraject binnen het VSO beschikbaar is voor alle onderwijsvragende leerlingen. Reeds bestaande regionale netwerken worden geoptimaliseerd waarbij UWV het voortouw heeft om, in samenwerking met alle betrokken partijen (RMC, AMW, BJZ, MEE, CWI, REC's, GGZ, VO, MBO) door middel van een afgewogen verwijssysteem en overdrachtssysteem waarop ook ZAT's kunnen aansluiten, elke jongere de plek te bieden waar hij/zij recht op heeft.

activiteiten:

Op basis van de reeds ontwikkelde plannen hiertoe (werkgroep Wajong van OCW/SZW/UWV en de sectororganisaties, SER-Rapport, ontwikkelingsproducten leerlijnen, diverse producten uit ESF-trajecten/projecten) kunnen de scholen ondersteund door de WEC-Raad komen tot een aanpak, waarbij:

- er door scholen met de door OCW vastgestelde eindtermen en trajectdoelen voor diverse opleidingstrajecten kan worden gewerkt
- er passende assessment-instrumenten beschikbaar komen waaruit door scholen een keuze gemaakt kan worden
- er een helder overzicht wordt gemaakt van ontwikkelingsproducten die scholen op dit moment op dit terrein al gebruiken of waaraan nog behoefte bestaat
- er passende afstemmingsactiviteiten worden ontwikkeld tussen VSO/Pro/MBO, teneinde de te hanteren trajecten zo goed mogelijk op elkaar af te stemmen op inhoudelijk terrein, maar ook op het terrein van de uitvoeringscontext; gezien de complexiteit van dit traject vervult OCW hierbij een regierrol
- er gewerkt wordt aan professionalisering van medewerkers, die begeleiding kunnen geven op de trajecten
- er een helder overzicht komt van de benodigde inzet op het terrein van: materialen, middelen, curriculumonderdelen, toetsen, gebouwgerelateerde faciliteiten en personeel; daartoe is door OCW reeds een werkgroep ingericht waarin de WEC-Raad participeert.
- er een ondersteuningsstructuur wordt ingezet, teneinde de scholen en de regio's in het kader van passend onderwijs, daadwerkelijk te helpen bij de invulling van de trajecten; dit kan via ondersteuning ter plekke, via het organiseren van 'round tables' op inhoudelijke thema's, via het organiseren van wederzijdse schoolbezoeken op grond van 'good practices' en via een actieve inzet vanuit LIESA, waarbij scholen actief worden betrokken op ontwikkelde producten op diverse plaatsen in ons land. Uiteraard zal daar sprake moeten zijn van bovensectorale afstemming en inzet waarbij de scholen, REC's en WEC-Raad in overleg met de regionale partners tot concrete afspraken en activiteiten komen.

Kwaliteitsverbetering: professionalisering personeel

Bij het verzorgen van passend onderwijs, hoort onlosmakelijk een passende vorm van professionalisering voor dié mensen, die dit onderwijs nader vorm en inhoud moeten geven.

Aangezien de ontwikkelingen van passend onderwijs gebeuren vanuit een 'bottom up' aanpak in de regio en er sprake is van aanwijsbare regionale verschillen inzake expertise, samenwerking, inrichten van 'onderwijsvormen' en aanpak van het onderwijs, is een aanbodgericht scholingsaanbod in deze minder passend. Vanuit de regionale bijeenkomsten met leden, vanuit een totaal-inventarisatie onder alle SO-scholen en REC's in ons land en vanuit verzoeken en vragen via de helpdesk-functie van de WEC-Raad wordt duidelijk, dat in regio's er op allerlei manieren wordt gezocht naar de juiste maatwerkconstructie inzake professionalisering van personeel.

Met deze inventarisatiegegevens heeft de WEC-Raad zich gericht tot de gezamenlijke scholingsinstituten voor speciaal onderwijs, verenigd in het WOSO en is een gemengde werkgroep ingesteld van deskundigen vanuit het veld en deskundigen vanuit het WOSO, teneinde een opzet te maken voor 'passende scholing in het kader van passend onderwijs' en in aansluiting op de activiteiten die voortvloeien uit de voorstellen van de Tijdelijke Commissie Leraren (cie. Rinnooy Kan).

doelstelling:

* in een cyclische aanpak van de professionalisering, waarbij de regio, het team steeds bepalend is voor de inhoud, kan de WEC-Raad de regierol op zich nemen. De thema's/ inhoud kunnen daarbij gedurende het traject van passend onderwijs wijzigen, maar in elk geval zullen de uit het onderwijstoezicht naar voren komen zwakke en onvoldoende beoordeelde aspecten tot actie leiden.

Het oplossen van handelingsverlegenheid, het optimaal en handelingsgericht bedienen van specifieke doelgroepen (leerlingen met gedragproblematiek of autisme; laagfunctionerende kinderen; arbeidstoeleiding/arbeidsintegratie), het werken op basis van 'uitstroomprofielen', flexibilisering van de ambulante begeleiding, het leren werken binnen allerlei nieuwe 'tussenvormen', het maximaal gebruik maken van reeds ontwikkelde expertise, het gebruik maken van nieuwe inzichten en resultaten van onderzoek in deze en vooral het integraal gebruik maken van elkaars expertise bij het bedienen van de onderwijs/zorg-vragende kinderen jongeren in de regio, zullen de centrale items binnen deze opzet zijn.

activiteiten:

- er is inmiddels een zogenaamd leerlandschap ontwikkeld, waarbij op basis van een specifiek daarvoor opgezette intake-procedure van teams in de regio, de specifieke scholingsvragen geïnventariseerd kunnen worden. Het kan hierbij gaan om schoolteams, samenwerkende teams in REC-verband, maar ook om teams, samengesteld uit mensen uit zowel speciaal als regulier onderwijs, die in het kader van de gezamenlijke ontwikkeling van passend onderwijs, naar gezamenlijke scholingsvragen zoeken. Daarop wordt dan een zo effectief en passend mogelijk scholingstraject georganiseerd vanuit het WOSO, waarbij zoveel als mogelijk gebruik gemaakt zal worden van reeds ontwikkelde inhoud, concepten, opzetten in de regio en eveneens gebruik gemaakt zal worden van personele inzet vanuit de SO-scholen c.q. de REC's.
- het gaat hierbij om scholingstrajecten van een aantal dagdelen (7) met een team van mensen, waarbij er niet slechts gericht wordt op groepsleerkrachten/leerkrachten, maar ook op medewerkers op assiserend en ondersteunend niveau. De integrale verantwoordelijkheid voor optimale onderwijs/zorg-trajecten staat ook bij deze deskundigheidsbevordering voorop, waarbij de specifieke vragen van het team c.q. de regio, leidend zijn voor de inhoud. De WEC-Raad en de WOSO-instellingen dragen respectievelijk zorg voor de organisatie en de invulling en verzorging van de trajecten, waarbij in elk geval zal worden ingezoomd op het concrete leerkrachtgedrag.
- de resultaten en materialen die het project 'De andere stroom' de afgelopen jaren in samenwerking met speciale scholen en REC's reeds heeft opgeleverd, zullen verder worden verspreid en onder de aandacht gebracht van de VSO-scholen en REC's. Het gaat hierbij om de inzet van personeel

zonder directe onderwijsbevoegdheid maar met juist de specifieke kennis en ervaring waaraan bij een deel van de leerlingenpopulatie in het vso juist grote behoefte is. Naast de informatieverstrekking via de website zal dit gebeuren door middel van presentaties waarbij de geproduceerde DVD's zullen worden benut. Nieuwe good practices, onder meer samenhangend met de te ontwikkelen kwalificatiestructuur en bijpassende wetgeving, zullen worden beschreven dan wel in beeld gebracht.

Kwaliteitsverbetering: ambulante begeleiding

In de al eerder aangehaalde notitie 'Speciaal of specialistisch' (okt. 2006) wordt door het speciaal onderwijsveld het standpunt ingenomen dat het regulier onderwijs het vertrekpunt dient te zijn voor het onderwijs aan kinderen. Het speciaal onderwijs verzorgt alleen gespecialiseerd onderwijs indien de kennis en expertise in de reguliere scholen niet toereikend is of als de leerling vanwege zijn/haar beperkingen deze wel aanwezige kennis onvoldoende kan benutten. Waar mogelijk moet worden ingezet op het opvangen van leerlingen met speciaal zorgbehoefte in het regulier onderwijs waarbij vanuit het speciale onderwijs ambulante begeleiding kan worden geboden.

Deze ambulante begeleiding zoals die door de verschillende clusters in het speciaal onderwijs wordt geboden, is in de loop van de afgelopen tientallen jaren stapsgewijs tot stand gekomen en is voor enkele belangrijke doelgroepen (cluster 4 en MBO) nog maar sinds enkele jaren mogelijk geworden. De ambulante begeleiding heeft de afgelopen jaren een sterke groei doorgemaakt, met name in cluster 4. Dit feit en de grote groei zetten de nodige druk op deze vorm van dienstverlening door het speciaal onderwijsveld. Uiteraard is het van groot belang dat de ambulante begeleiding op een kwalitatief goede wijze plaatsvindt. Echter, naast tevredenheid over de dienstverlening is er ook de nodige kritiek vanuit de partners in de reguliere scholen van primair, voortgezet en beroepsonderwijs.

Daarom ondersteunt de WEC-Raad de speciale scholen en REC's ten aanzien van de volgende doelstelling:

doelstelling:

* vanaf schooljaar 2009-2010 dient in 100% van de situaties waar ambulante begeleiding geboden wordt, sprake te zijn van een ten minste jaarlijks te actualiseren en voor alle partijen inzichtelijk, hanteerbaar en handelingsgericht handelingsplan en begeleidingsplan

* de vormgeving van de ambulante begeleiding zal vraaggericht en in voortdurend overleg met de afnemende partners uit de reguliere scholen en samenwerkingsverbanden tot stand komen. Daarbij wordt gestreefd naar cluster- en sectoroverstijgende dienstverlening meer geënt op vernieuwde samenwerkingsvormen met het regulier onderwijs. Meer dan tot nu toe gebeurt zal worden geïnvesteerd in preventieve inzet van de ambulante begeleiding.

activiteiten:

- samen met de speciale scholen/REC's zal de WEC-Raad ondersteuning bieden bij het oplossen van de bestaande knelpunten bij de vormgeving van de ambulante begeleiding en het hanteren van het inmiddels beschikbare kwaliteitsinstrument van het Platform Ambulante Begeleiding
- voortzetten en waar nodig intensiveren van de gesprekken die de WEC-Raad reeds voert met verschillende landelijke vertegenwoordigers van afnemende reguliere scholen om de knelpunten die ten aanzien van de ambulante dienstverlening op sommige plaatsen zijn ontstaan, te inventariseren en op te lossen.
- het inzetten op een clusteroverstijgende regionale organisatie van ambulante begeleiding waardoor concrete oplossingen voor o.a. reistijden, te veel verschillende ab'ers en onvoldoende contacturen kunnen worden gevonden. Voorbeelden en organisatie-modellen voor het werken met een mix van generalisten en specialisten in regionale ab-teams kan de effectiviteit en efficiency van de ab verhogen en tevens voorkomen dat reguliere scholen worden geconfronteerd met een onevenredig groot aantal ambulante begeleiders.
- de meer flexibelere inzet van de ambulante begeleiding kan de dienstverlening verbeteren. Onder andere door het lokaal en regionaal maken van organisatorische (bijv. het ook inzetten van andere medewerkers dan alleen de 'klassieke' ab'er) en financiële afspraken met (samenwerkingsverbanden)

den van) het regulier onderwijs, kan daardoor meer vraaggestuurd worden begeleid. O.a. de inzet van een gezamenlijk verhoogd budget preventieve ambulante begeleiding (PAB) kan daarbij een flexibeler inzet van gespecialiseerd personeel en begeleidingsvormen mogelijk maken. Op grond van goede voorbeelden in de regio's kan gewerkt worden aan nieuwe vormen van samenwerking tussen ambulante dienstverlening vanuit het speciaal onderwijs en de zorgstructuur van het regulier onderwijs o.a. via de Zorgadviesteams (ZAT's)

- nauwe sectoroverstijgende samenwerking tussen de ambulant begeleiders van het SbO, het Praktijkonderwijs/swv's svo en speciaal onderwijs, kan veel meerwaarde opleveren. De WEC-Raad kan in overleg met de landelijke werkverbanden van deze partners in het regulier onderwijs modellen en good practices ontwikkelen en verspreiden o.a. in regionale bijeenkomsten. Hierbij worden medewerkers ingezet van speciale scholen en REC's waar reeds flexibele en cluster-/sectoroverschrijdende dienstverlening ambulante begeleiding wordt uitgevoerd.

3.2 Aanpak wachtlijsten

Jaarlijks doet de inspectie onderzoek naar de wachtlijsten en thuiszitters in het speciaal onderwijs. Daarbij is sprake van zgn. aanmeldingslijsten, onderzoeklijsten en plaatsingslijsten. In 2007 bedroeg het aantal kinderen ruim 5.000 en waren er 88 thuiszitters. Het aantal wachtlijstleerlingen geeft over de laatste jaren heen een wisselend beeld te zien. Waar in andere onderwijssectoren de wachtlijsten aanzienlijk zijn verkort of zelfs geheel weggewerkt, is er voor het speciaal onderwijs ten opzichte van 2006 weer sprake van een toename, ook al is het aantal leerlingen op een plaatsingslijst wel fors gedaald. Met name REC's spelen een belangrijke rol op het gebied van trajectbegeleiding en indicatiestelling. Daarbij is overigens het regulier onderwijs vanwege de handelingsverlegenheid de 'leverancier' van de geïndiceerde/te indiceren leerlingen, waarmee het ontstaan en de omvang van 'wachtlijsten' samenhangt. Juist daarom is regionale samenwerking tussen REC's en regulier onderwijs van essentieel belang bij het aanpakken van de wachtlijstproblematiek.

Om tot een beter inzicht te komen in de kwantitatieve ontwikkeling van de wachtlijst- en thuiszittersproblematiek, heeft de WEC-Raad samen met de inspectie, Ingrado, de ACTB en OCW een werkgroep gevormd. Deze werkgroep is reeds bezig om tot een meer eenduidige definiëring van de wachtlijstproblematiek te komen alsmede met een stroomlijning van de peil-momenten daarvan. Er is reeds gewerkt aan de introductie van een instrument om eenduidig de omvang en aard van de thuis-zittersproblematiek te kunnen vaststellen. Dit instrument is voor de eerste maal en op een brede schaal toegepast per 16 januari 2008.

Onder andere op basis van de resultaten van deze werkgroep, worden scholen en REC's ondersteund om de wachtlijstproblematiek aan te pakken. Het feit dat sommige scholen en REC's te maken hebben met een grote hoeveelheid wachtlijstleerlingen en andere scholen en REC's in vergelijkbare omstandigheden niet of nauwelijks, zal daarbij worden benut. Met name de REC's spelen daarbij een belangrijke rol. Zij hebben een belangrijke taak op het gebied van trajectbegeleiding en indicatiestelling. Door ontschotting en het stimuleren van samenwerking tussen regionale voorzieningen op het gebied van onderwijs en jeugdhulpverlening kan veel winst worden geboekt. Ten aanzien van dit laatste worden de REC's reeds gevraagd mee te werken aan de implementatie van het kader integraal indiceren. In dit onlangs door OCW, VWS, de MO-groep en het IPO geïnitieerde project worden tot januari 2009 op provinciaal en grootstedelijk niveau de indicerende instanties uit onderwijs, jeugdzorg en AWBZ-zorg bijeengebracht teneinde de verschillende processen van indicatie te stroomlijnen.

De WEC-Raad blijft de regie voeren over de goed lopende projecten 'Op de rails' en 'Herstart'. Dankzij deze projecten wordt immers voor een grote groep leerlingen voorkómen dat er een situatie van wachtlijsten of thuiszitten blijft/gaat ontstaan.

Ook de komende jaren blijft de WEC-Raad (samen met de CG-Raad) verantwoordelijk voor de organisatie en uitvoering van het Meldpunt leerlinggebonden financiering. Hier kunnen ouders en reguliere scholen informatie krijgen en hun klachten en kritiek indienen. De informatie die op deze wijze periodiek verzameld wordt, kan worden benut bij het ondersteunen van de scholen en REC's bij het oplossen van knelpunten die samenhangen met de wachtlijsten en thuiszitters.

Indien het mogelijk wordt 'verbrede toelating over de clusters heen' toe te passen, kan beschikbare capaciteit en expertise in andere clusters worden benut om te voorkomen dat leerlingen langdurig op een wachtlijst moeten

worden geplaatst. Deze werkwijze kan alleen worden toegepast indien de vraagstelling van de leerling dit ook toelaat en voor sommige leerlingen zal het gaan om een tijdelijke oplossing.

doelstelling:

* De komende jaren wordt er met betrekking tot de wachtlijstproblematiek naar gestreefd de volgende doelen te bereiken:

- op 16 januari 2009 zal het aantal wachtlijstleerlingen zijn teruggebracht tot 3.000 lln.

- op 16 januari 2011 zal het aantal wachtlijstleerlingen zijn teruggebracht tot 1.000 lln.

activiteiten:

- opstellen van een overzicht van REC's/speciale scholen waar sprake is van wachtlijstproblematiek
Deze activiteit zal eenmalig in 2008 worden uitgevoerd.

- samenstellen van een 'expertgroep' die samen met deze REC's en (speciale) scholen een analyse maakt van deze problematiek en hen ondersteunt bij het opstellen van een verbeterplan om de bestaande wachtlijst in een vastgelegd tijdpad weg te werken. Van deze expertgroep zullen ook vertegenwoordigers van REC's en scholen deel uitmaken die er reeds in geslaagd zijn wachtlijstproblemen te voorkomen dan wel op te lossen.

- Bij de opstelling en uitvoering van het verbeterplan zal het betreffende REC ook het regionaal regulier onderwijs betrekken. Immers, voor het wegwerken van de wachtlijsten is hun inbreng van groot belang. Veel intensiever dan tot nu toe gebeurt, zal het regionale netwerk worden benut om gezamenlijk aan het wegwerken van de wachtlijsten te werken en vervolgens voor de toekomst te voorkomen.

- overleg met de PO-Raad, de VO-Raad en de MBO-Raad over het in samenwerking met reguliere scholen en samenwerkingsverbanden oplossen en voortaan voorkomen van wachtlijstproblematiek.

- de organisatie en ondersteuning van de bovengenoemde werkgroep 'wachtlijsten' waarvan naast de WEC-Raad ook OCW, de onderwijsinspectie, INGRADO en de ACTB/Onderwijsconsulenten deel uitmaken.
Deze activiteit zal in 2008 worden afgerond.

- het ontwikkelen en toepassen van een jaarlijkse monitor om, wanneer eenmaal de wachtlijsten zijn weggewerkt, voortdurend de vinger aan de pols te kunnen houden ter voorkoming van het opnieuw ontstaan van weer nieuwe wachtlijstproblematiek. Deze monitor kan worden opgenomen in de jaarlijkse door de LVC's uit te voeren monitor.

3.3 Beheersing groei van het (v)so

In de al eerder genoemde notitie 'Gespecialiseerd onderwijs, passend en pro-actief' (april 2007) zijn door het speciaal onderwijsveld richtinggevend uitspraken gedaan over de knelpunten betreffende de groeiproblemen in het (voortgezet) speciaal onderwijs. Enerzijds wordt verwezen naar de vermoedelijk algemeen maatschappelijke oorzaken van de groei en het feit dat er grote verschillen bestaan tussen de onderscheiden clusters in het speciaal onderwijs waar het de groei betreft. Overigens wordt er in de notitie met nadruk op gewezen dat de beheersing van de groei van het (v)so voor een groot deel mede bepaald wordt door de wijze waarop het regulier onderwijs er in slaagt de speciale leerlingenzorg in de reguliere setting te verbreden. Daardoor kan ook niet eenzijdig een kwantitatieve doelstelling worden geformuleerd. Anderzijds wordt aangegeven dat men voluit en constructief in nauwe samenwerking met de partners in het regulier onderwijs, wil komen tot de aanpak van de groeiproblematiek.

Bij het beperken van de groei op korte termijn wil het speciaal onderwijs zich met name richten op:

doelstelling:

.

De thema's waarop de activiteiten rond groeibeheersing zich zullen richten betreffen:

- * het toepassen van vormen van ondersteuning en interventie die vooraf kunnen gaan aan de uiteindelijke indicatiestelling lgf. Dit vanuit het besef dat de huidige systematiek nauwelijks flexibele mogelijkheden biedt voor vroegtijdige, lichtere en tijdelijke inzet van specialistische expertise. Van belang is dat deze samenwerking geen doel op zich wordt maar een expliciete bijdrage levert aan een betere onderwijskwaliteit voor de betreffende individuele leerlingen maar ook een meerwaarde biedt door het voortdurend beschikken over specifieke kennis en expertise ten behoeve van het team binnen de reguliere school. Speciale scholen en REC's worden ondersteund bij de concrete vormgeving van samenwerking met de reguliere scholen en de samenwerkingsverbanden. Hierbij worden scholen en REC's ingezet die dergelijke werkvormen al in de praktijk brengen.*
- * het samen met het regulier onderwijs inrichten van diverse 'tussenvormen' tussen regulier en speciaal onderwijs. Ondersteunen van de samenwerking, de inzet van de juiste expertise en het effectiever organiseren van een onderwijs-/zorgaanbod voor leerlingen, meer dan tot nu toe het geval is binnen het regulier onderwijs. Ook hier organiseert de WEC-Raad de inzet van scholen en REC's waar deze werkwijze al wordt toegepast.*
- * het actief bevorderen (o.a. via algemene en specifieke/individuele voorlichting) dat de voorgestelde aanpassingen van de indicatiecriteria en de concretisering van het criterium 'ontoereikende zorg' op een verantwoorde wijze in de praktijk worden gebracht. Hiertoe wordt mede de bestaande infrastructuur van de taakgroepen en directeuren- en coördinatoren-overleggen benut.*

activiteiten:

- actief verspreiden van reeds bestaande praktijken van (lichtere vormen van) preventieve ambulante begeleiding, observatie, handelingsgerichte diagnostiek, handelingsplanning en vroegtijdige ondersteuning in de reguliere setting; coaching van en cursussen en trainingen voor leerkrachten en ouders, o.a. met betrekking tot sociale vaardigheidstrainingen. Hiertoe wordt op een 6-tal plaatsen in het land met de drie clusters (v)so en de regionale/lokale partners uit het regulier onderwijs een pilot uitgevoerd. Hierbij worden medewerkers van samenwerkingsverbanden en REC's ingezet waar al ervaring is opgedaan met deze vormen.
- overleg met de PO-Raad, de VO-Raad en de MBO-Raad over het in samenwerking met reguliere scholen en samenwerkingsverbanden tegengaan van de voortdurende groei van het (v)so.
- in nauwe samenwerking met de regionale partners van de scholen en samenwerkingsverbanden in het regulier onderwijs ontwikkelen en invoeren van nieuwe organisatievormen en financiering van preventieve ambulante begeleiding. Koppeling aan zorgmiddelen vanuit de jeugdzorg en de AWBZ kunnen deze aanpak bevorderen.
- ook met betrekking tot het beheersen van de groei van het speciaal onderwijs geldt dat nauwe samenwerking met het regulier onderwijs van groot belang is. De regionale netwerken die momenteel in het kader van passend onderwijs ontstaan zullen hiertoe ten volle benut kunnen worden.
- het door de speciale scholen en REC's in nauwe samenwerking met de partners uit het regulier primair en voortgezet onderwijs/mbo uitbreiden van de toepassing van 'symbiose' en het ontwikkelen en in de praktijk toepassen van 'tussenvormen' van regulier en speciaal onderwijs. Het gaat hierbij jaarlijks minimaal om een vijftal clusteroverstijgende locaties.
- bevorderen dat de speciale scholen en REC's het werken met de nieuwe indicatiecriteria/termijnen op een zorgvuldige wijze kunnen uitvoeren. O.a. via de bestaande media en infrastructuur van de LVC's voorlichten over de nieuwe criteria, de consequenties ervan en de wijze waarop door de CvI en CvB daarop kan worden ingespeeld

3.4 Ondersteuning vormgeving Passend Onderwijs

Met betrekking tot het beleid rond Passend Onderwijs heeft de WEC-Raad steeds een constructief standpunt ingenomen. In de notitie 'Speciaal of Specialistisch' (okt. 2006) is daarover reeds de volgende passage opgenomen:

“Over onze positionering binnen het onderwijssysteem zijn wij helder: regulier onderwijs voor kinderen, tenzij het niet zonder speciaal onderwijs kan. Daarnaast gaat het om het uitdragen en dienstbaar maken van onze externe kracht door onze toegevoegde waarde van kennis, expertise en vaardigheden op en in interactie met po, vo, mbo en (v)so”.

Daarbij geldt het uitgangspunt dat het (voortgezet) speciaal onderwijs als aparte voorziening noodzakelijk zal blijven maar dat in regionaal verband een optimaal onderwijs-zorgaanbod vormgegeven moet worden, mede gebaseerd op de vraag van ouders en leerlingen.

Met name de REC's vervullen een initiërende en stimulerende rol bij het vormgeven van de regionale vormgeving Passend Onderwijs. REC's komen in een bepaalde regio clusteroverstijgend met initiatieven en voorstellen om in constructieve samenwerking met de partners in het regulier PO, VO en MBO belangrijke aspecten van Passend Onderwijs te realiseren.

doelstelling:

** De WEC-Raad zal, samen met de overige partners in het Regie-overleg, in de periode tot 2011 de verantwoordelijkheid voor de landelijke uitwerking en vormgeving van de uitgangspunten van Passend Onderwijs blijven dragen.
Naar de speciale scholen en REC's in de eigen sector zal de WEC-Raad, in nauwe samenwerking met het Regie-overleg, de regionale en lokale realisatie van Passend Onderwijs stimuleren en ondersteunen.*

activiteiten:

- deelname aan de bijeenkomsten van het Regie-overleg
- ondersteunen van activiteiten die op landelijk en regionale niveau door het Regie-overleg en het informatiepunt Passend Onderwijs worden geïnitieerd, o.a. door informatievoorziening en advisering
- via het Regie-overleg en het informatiepunt Passend Onderwijs draagt de WEC-Raad bij aan de regionale initiatieven Passend Onderwijs door middel van advisering, begeleiding en het aanreiken van inhoudelijke en organisatorische modellen. Speciale aandacht zal uitgaan naar regio's waar op grond van de uitgevoerde nul-meting participatie van alle partners nog niet tot stand gekomen is

Hierbij gaat het niet om het inrichten van een 'eigen' steunpunt Passend Onderwijs maar om activiteiten die direct samenhangen met de in de paragrafen 3.1 t/m 3.3. genoemde. Voorbeelden daarvan zijn het ondersteunen van de REC's bij een actieve en initiërende participatie vanuit een clusteroverstijgende samenwerking. Daarbij kan veel winst worden geboekt met betrekking tot trajectbegeleiding en indicatiestelling en flexibele, vraaggerichte en efficiënte en effectieve ambulante begeleiding. Ook zal door middel van regionale cluster- en sectoroverstijgende samenwerking een beter vso-aanbod en meer flexibele en op-maat-gemaakte 'tussenvormen' van speciale leerlingenzorg tot stand komen binnen het continuüm regulier <-> speciaal onderwijs. Hierbij gaat het onder meer om tijdelijke of partiële plaatsing en om het onderbrengen van speciale voorzieningen in de reguliere scholen.

Van groot belang bij de uitwerking van deze initiatieven is de nauwe betrokkenheid van en samenwerking met het regionaal samenwerkend regulier onderwijs.

- op dezelfde wijze zullen, gekoppeld aan de overige activiteiten en steeds in nauw overleg met het Regie-overleg en informatiepunt Passend Onderwijs, initiatieven tot één-loket-vorming worden ondersteund. Hierbij gaat het om het uitwerken en invoeren van praktische modellen van samenwerking tussen trajectbegeleiders en indicatiestellers uit de verschillende onderwijssectoren maar ook om de integratie van soortgelijke trajecten in de jeugd- en awbz-zorg en de Centra voor Jeugd en Gezin. Aansluitend op de invoering van het kader integraal indiceren, kunnen de

REC's en speciale scholen en de partners in het regulier onderwijs en de zorgsectoren bijdragen aan de ontwikkeling en invoering van enkele praktische modellen (zoals bijvoorbeeld in het project 'Vroeg, voortdurend, integraal' samen met zorgverleners, brancheverenigingen, zorgverzekeraars en ouderorganisaties al wordt toegepast m.b.t. eenduidige diagnostiek en begeleidingstraject vanaf een zo vroeg mogelijk moment).

Met name kan daarbij juist vanuit het speciaal onderwijs extra worden ingezet op de positie van de ouders van kinderen met behoefte aan speciale leerlingenzorg. Immers, de doelen van deze ouders en het speciaal onderwijs lopen grotendeels parallel ten aanzien van het welbevinden van het kind en het op grond daarvan nastreven van een optimale ontwikkeling. Juist het speciaal onderwijs is o.a. via de trajectbegeleiding en ambulante begeleiding in de gelegenheid ouders nadrukkelijk te betrekken bij de vormgeving van een passend onderwijs-zorgaanbod. Bij de initiatieven tot één loket'-vorming zal daar op worden toegezien.

Hoewel er geen enkele intentie bestaat om het speciaal onderwijs 'op te heffen', maken sommigen in het speciaal onderwijsveld zich zorgen dat de invoering van Passend Onderwijs en de daarbij gewenste flexibilisering van de speciale leerlingenzorg, ook effecten kan hebben op de blijvende beschikbaarheid van de specifieke expertise en vaardigheden voor het onderwijs aan en de begeleiding van leerlingen met een zware zorgbehoefte. Waar enerzijds, terecht, bij de vormgeving van Passend Onderwijs wordt uitgegaan van een 'lerende aanpak', dient anderzijds voorkomen te worden dat juist ten gevolge van die ontwikkelingsgerichte werkwijze waardevolle expertise verloren gaat.

expertise

In het veld bestaat behoefte aan een Landelijk Expertise Platform voor speciale leerlingenzorg waar de komende jaren de ontwikkeling van bestaande en benodigde nieuwe expertise in het licht van de vormgeving van Passend Onderwijs wordt ondergebracht. Het betreft hier niet exclusief de kennis, expertise en vaardigheden van het speciaal onderwijs. Ook de deskundigheid en ervaring van het Speciaal Basisonderwijs, het Praktijk- en leerwegondersteunend onderwijs en het MBO behoort hier toe. Het gaat daarbij nadrukkelijk ook om de wijze waarop de expertise beschikbaar kan (blijven) komen voor de reguliere scholen en samenwerkingsverbanden in het primair en voortgezet onderwijs. Juist ook de ontwikkeling en verspreiding van deze expertise is van groot belang voor het welslagen van Passend Onderwijs. Daarbij gaat het vooral ook om de beschikbaarheid van expertise voor de nieuwe ontwikkelingen die de invoering van Passend Onderwijs met zich meebrengt. Immers, de 'lerende aanpak' impliceert het inslaan van nieuwe en soms onbekende wegen waarbij daarop toegesneden kennis, vaardigheden en onderzoek gevraagd zullen worden. Met name het ontwikkelen en verspreiden van de expertise samenhangend met specifieke doelgroepen en flexibele deels nieuwe vormen van onderwijs- en zorgaanbod behoort tot de taak van het landelijk expertise platform. Vanuit een landelijk expertiseplatform kan de behoefte aan specifiek onderzoek (o.a. naar gedrags-problematische leerlingen, nieuwe ondersteuningsvormen voor leerkrachten in het regulier onderwijs, concrete vormgeving 'tussenvoorzieningen' en de toepassingsmogelijkheden van ICT daarbij, een integrale aanpak (ná de indicatiestelling) van onderwijs- en (jeugd-)zorginstellingen) worden gecoördineerd in de richting van universiteiten, hogescholen en onderzoeksinstituten. Vervolgens kan ook de benutting van de uitkomsten vanuit het expertiseplatform worden georganiseerd.

relatie onderwijs - zorg

Met name binnen de zich verdichtende problematiek van het speciaal onderwijs, is de relatie tussen zorg en onderwijs essentieel in het optimaliseren van de leertrajecten voor kinderen/jongeren. Het streven naar effectieve regionale netwerken, het vormgeven van een centraal loket voor indicatie en onderwijs/zorg-toewijzing, het leveren van een gezamenlijke inspanning in elke regio, om zo vroeg mogelijk te diagnosticeren en te ondersteunen, maken daarbij deel uit van de ontwikkelingen van passend onderwijs in de regio.

Uit diverse contacten met de scholen via onze regionale bijeenkomsten, taakgroepen, projectgroepen, alsmede via de helpdeskfunctie van de WEC-Raad is door de scholen duidelijk gemaakt, dat de samenwerking tussen onderwijs en zorg zich niet dient te beperken tot de overdracht en de instroom (indicatie, afstemming, toewijzing), maar dat een intensieve samenwerking eveneens gewenst is tijdens de onderwijstrajecten van de kinderen/jongeren.

Van groot belang daarbij is de effectiviteit van de afstemming en de samenwerking, de eenduidigheid van registratie, voortgang en de handelingsgerichte aanpak/begeleiding in het kader van het handelingsplan.

Er is in het veld van speciaal onderwijs al veel ervaring opgedaan met het werken vanuit het principe van 'één-kind-één-plan' (VG-zorg in relatie tot ZMLK-onderwijs, Revalidatiezorg in relatie tot mytyl/tyltylonderwijs, Jeugdzorg in relatie tot ZMOK-onderwijs, epilepsieklinieken/ziekenhuizen in relatie tot onderwijs aan leerlingen

met epilepsie etc.). Deze samenwerking heeft op diverse plekken geleid tot het verzamelen en centreren van expertise, afstemming met woonvoorzieningen, zorg in de klas, multidisciplinaire behandelteams, gezamenlijke aanpak van registratie/voortgang etc..

activiteiten:

- in nauw overleg met de clusterverenigingen, de landelijke werkverbanden Speciaal basisonderwijs, Praktijkonderwijs/Leerwegondersteunend onderwijs/swv'n svo, het MBO, de universiteiten, hogescholen en de landelijke onderzoeks-, ontwikkel- en opleidingsorganisaties ontwikkelen van een infrastructuur voor het Expertise-platform. Deze activiteit zal eenmalig in 2008 worden uitgevoerd.
- op- en uitbouwen van de activiteiten van het Expertise-platform en daarbij de regie voeren op de inhoudelijke ontwikkeling en borging van de expertise en benutting daarvan naar zowel speciale scholen en REC's als naar het regulier onderwijs en de ouders.
Het platform produceert in nauwe samenwerking met universiteiten en landelijke ontwikkelingsorganisaties praktische handreikingen voor het onderwijsveld met betrekking tot speciale leerlingenzorg.
Met name de nieuwe werkvormen die ten grondslag zullen liggen aan een succesvolle uitvoering van Passend Onderwijs zullen intensief worden onderzocht en beproefd.

Relatie onderwijs – zorg: om scholen behulpzaam te kunnen zijn bij het verder invullen van hun noodzakelijke afstemming met zorg op het concrete niveau van de zorg en het onderwijs in de klassen en het vinden van vormen daarvoor, zal hiervoor een effectieve aanpak worden ontwikkeld. Hierbij gaat het om het ontsluiten van good practices, het ter plekke adviseren en ondersteunen, het organiseren van onderlinge bezoeken, het organiseren van studiebijeenkomsten en het inrichten van een 'task force één-kind-één-plan', om de verworvenheden en de mogelijkheden van dit principe zo concreet mogelijk te vertalen op schoolniveau.

landelijk netwerk autisme

Door het Landelijk Netwerk Autisme/PASSER is in lijn met de voorgaande jaren, ook voor 2008 een activiteitenplan opgesteld. Gezien de nauwe samenhang met de agenda (v)so Passend Onderwijs is er door de WEC-Raad voor gekozen het AP LNA voortaan integraal deel te laten uitmaken van de agenda (v)so Passend Onderwijs.

activiteiten:

- voorlichting (en verspreiding via de 'steunpunten autisme'):

uitvoering van scholingsbijeenkomsten, pakketten klassenvoorlichting, onderhoud website met grote hoeveelheid informatie en good-practices, PASSER-conferentie voor alle scholen met diplomagericht eindonderwijs en landelijke conferenties autisme

- ontwikkeling en onderhoud LNA-steunpunten:

het LNA stimuleert en ondersteunt de ontwikkeling van regionale samenwerking tussen scholen en een goede opvang van leerlingen met autisme in de regio; hierbij gaat het in toenemende mate om clusteroverstijgende steunpunten (reeds 9 operationeel); naast het streven dit aantal uit te breiden zal ook aandacht worden gegeven aan de kwaliteitsozorg en -meting van de steunpunten.

- producten en publicaties:

de ontwikkeling en verspreiding van producten en publicaties wordt voortgezet (o.a. publicatie/ Cd-rom 'Leerlingen met autisme in de overgang naar het VO'; 'Raamwerk ASS Eindonderwijs'; educatief spel 'Je hoort erbij!'; 'Social Scripts'; Basiscursus autisme voor ROC's'.

- activiteiten 'niet pesten maar aanpakken':

organisatie landelijke 'pestgroep autisme'; ontwikkeling richtlijn tegen pesten van leerlingen met autisme; promotie-activiteiten 'Ben X' en op basis daarvan ontwikkelde materialen;

- activiteiten expertisecentrum autisme:

deze activiteiten kunnen deel uitmaken van het beoogde landelijk expertise centrum voor speciale leerlingenzorg.

Voor een specifieke en meer gedetailleerde uitwerking van deze activiteiten wordt hier gemakshalve verwezen naar het plan van aanpak van het landelijk netwerk autisme.

4. Aanpak ('HOE')

'ruimte'

De implementatie van Passend Onderwijs wordt gekenmerkt door een 'lerende aanpak' en een 'proces van onderop'. 'Verbinden' is één van de kernwoorden. Op basis van de bestaande samenwerkingsverbanden en Regionale Expertise Centra worden regionale netwerken gevormd die voor elk kind onderwijs organiseren dat rekening houdt met de behoeften van dat kind.

De regionale partners krijgen bij de vormgeving en uitvoering daarvan veel ruimte om eigen keuzes te maken. Deze aanpak, waarbij de invoering in de praktijk voorafgaat aan de uiteindelijke wetgeving, heeft ook de steun van de Tweede Kamer.

Dit aspect van de implementatie is niet alleen op de eerste plaats politiek of strategisch van belang. De uitgangspunten en doelstellingen van Passend Onderwijs zullen grote invloed hebben op de vormgeving van het primaire proces in de betrokken onderwijssectoren, en dus een zware wissel trekken op de uitvoerende schoolleiders, leerkrachten en overige medewerkers in de scholen, samenwerkingsverbanden en REC's. Daarom is hun betrokkenheid en inzet van doorslaggevend belang bij de keuze, planning en uitvoering van de activiteiten die de komende jaren worden uitgevoerd om Passend Onderwijs in praktijk te brengen. Niet alleen dit element van 'draagvlak' is belangrijk; ook de expertise, kennis, vaardigheden en ervaring die nodig zijn voor concretisering van Passend Onderwijs zullen voor een groot deel moeten worden ingebracht door deze werkers in het primaire proces.

Juist dit gegeven is de reden dat de WEC-Raad bij de daadwerkelijke vormgeving van de in deze 'Agenda' opgenomen activiteiten in de komende jaren, volop de inbreng van scholen, REC's, directeuren- en coördinatoren-overleggen, taakgroepen, REC-Beraad en LVC's wil betrekken.

De speciale scholen en de REC's zullen samen met de partners in het regulier onderwijs steeds de 'verbindingen' moeten leggen. Regionale en lokale initiatieven en netwerken kunnen daarbij worden ondersteund, bijvoorbeeld door het beschikbaar stellen van een (op-)startbudget dat gekoppeld aan de eigen bekostiging, door de partners gebruikt kan worden om (nieuwe) activiteiten uit te proberen en in te voeren. Bij deze uitvoering zullen juist (groepjes van) scholen/teams, ab'ers, zorgcoördinatoren, stagebegeleiders, decanen en mentoren vso/vmbo/pro voluit de ruimte en mogelijkheden moeten krijgen (nieuwe) werkvormen voor kwaliteitsverbetering en Passend Onderwijs vorm te geven.

'draagvlak'

Daarom heeft de WEC-Raad deze Agenda (v)so ook in nauw overleg met het speciaal onderwijsveld opgesteld. In overleg met de LVC's, taakgroepen, directeuren- en coördinatoren-overleggen, het REC-Beraad, het Platform Ambulante Begeleiding, de jaarlijkse monitorrapportages en periodieke regio-gesprekken in de clusters en de feed-back van de deelnemende scholen aan reeds 'lopende' projecten als Zelfevaluatie Kwaliteitszorg en 'Implementatie Leerlijnen', zijn de thema's en daaraan gerelateerde activiteiten geselecteerd.

Het is diezelfde reeds bestaande infra-structuur die garant moet staan voor draagvlak voor en daadwerkelijke concretisering van de opgenomen activiteiten. De kleinschaligheid van het speciaal onderwijs met de ca. 325 scholen en 34 REC's maakt rechtstreeks, interactief en intensief contact mogelijk waardoor ook een nieuw en breed opgetuigde ondersteuningsstructuur overbodig is. In nauwe samenspraak met de LVC's en hun taakgroepen en het REC-Beraad zal de concrete planning en uitvoering van de in de agenda opgenomen activiteiten tot stand kunnen komen.

'scholen leren-van-elkaar'

In het speciaal onderwijs is sprake van het besef dat er noodzakelijke verbeteringen tot stand gebracht moeten worden. Én voor de leerlingen die in de speciale voorzieningen worden opgevangen en voor de dienstverlening

aan scholen en ouders waar het leerlingen met een rugzakje in het regulier onderwijs betreft. Naast dit besef bestaat er ook bereidheid in deze verbeteringen te investeren en daarbij gebruik te maken van de ervaring die reeds op verschillende plaatsen is opgedaan. Daarom ook zal bij de uitvoering van tal van activiteiten de inzet, know how en ervaring van scholen en REC's benut worden die al op de goede weg zijn met het doorvoeren van verbeteringen of nieuwe werkwijzen in het kader van Passend Onderwijs. Onder meer bij de activiteiten rond cluster- en sectoroverstijgende ambulante begeleiding, 'tussenvoorzieningen', wachtlijstproblematiek, arbeidstoeleiding/ kwalificatiestructuur en (zeer) zwakke scholen zal de methode 'leren-van-elkaar-en-experts' worden benut.

'partners'

Passend Onderwijs en in relatie daarmee kwaliteitsverbetering van het speciaal onderwijs betreft niet een 'interne' aangelegenheid die zich binnen de kleine sector van het (voortgezet) speciaal onderwijs afspeelt. Juist de vormgeving van Passend Onderwijs vereist de komende jaren een vergaande vorm van samenwerking tussen de verschillende onderwijssectoren. Daarbij is het noodzakelijk een goed evenwicht te vinden tussen het beschikbaar houden van in de loop der jaren opgebouwde kennis en vaardigheden enerzijds en het gezamenlijk durven zoeken en ontwikkelen van geheel nieuwe vormen van intensieve en geïntegreerde samenwerking tussen het regulier en speciaal onderwijs. Daarnaast is een voortgaande, te intensiveren integrale aanpak tussen het onderwijs en de (jeugd-)zorg onontkoombaar voor het welslagen van Passend Onderwijs. Daarom hecht de WEC-Raad zeer aan nauwe samenwerking met de organisaties en instellingen van het regulier onderwijs (PO-/VO-/MBO-Raad) en de jeugd- en awbz-zorg. Niet alleen op landelijk niveau (o.a. met betrekking tot de samenwerking op thema's in de verschillende kwaliteits-agenda's), maar ook regionaal en lokaal zal de intensieve samenwerking constructief worden gezocht.

'ouders'

En tenslotte, maar wel zeer belangrijk, zal de al bestaande samenwerking met de ouders als 'partners' worden uitgebouwd en versterkt. Juist voor de leerlingen die in het speciaal onderwijs werden en worden opgevangen, streven ouders en scholen veelal gezamenlijke doelen na: het welbevinden van het kind en op basis daarvan een optimale ontwikkeling nastreven. Aan dit gezamenlijke doel lijkt weinig toe te voegen; aan de uitvoering ervan, in elk geval van de zijde van het onderwijs waar het de 'opbrengsten en uitstroomkwalificaties' betreft, kan nog het nodige verbeterd worden. De betrokkenheid van zowel individuele ouders als hun (landelijke) vertegenwoordigers bij de planning, uitvoering en evaluatie van de in de agenda opgenomen activiteiten zal nadrukkelijk worden bevorderd.

5. Evaluatie en monitoring

Juist de voor de implementatie van Passend Onderwijs zo kenmerkende 'lerende aanpak' maakt alertheid op evaluatie en monitoring essentieel. Er is geenszins sprake van een vooraf bedacht eindplaatje dat stapsgewijs 'uitgerold' kan worden. De ruimte die geboden wordt voor regionale verschillen in vormgeving en tempo vragen om een voortdurend evalueren van de resultaten van de gekozen aanpak. Niet alleen voor de terugkoppeling naar de eigen activiteiten, maar ook voor die van andere in het land.

Voor de Agenda (v)so Passend Onderwijs betekent het dat weliswaar sprake is van een meerjarig plan (2008-2011) maar dat er jaarlijks over de uitgevoerde activiteiten en resultaten daarvan gerapporteerd zal worden. Op basis van die (tussen-)rapportages zullen de planning en uitvoering van vervolgvacaties steeds bijgesteld worden.

Uiteraard zal de evaluatie en monitoring van de Agenda (v)so Passend Onderwijs slechts aanvullend worden uitgevoerd op de landelijke evaluatie- en monitortrajecten. En vanuit efficiëncy- en kosten-overwegingen, en om scholen en REC's niet onnodig te belasten met 'dubbeling' van enquêtes e.d.. Met de LVC's zal overlegd worden over de wijze waarop hun jaarlijkse cluster-specifieke monitors in-één-geschoven kunnen worden en met Cfi zal worden overlegd over de wijze waarop de bestaande dubbelingen ten aanzien van enkele kwantitatieve onderdelen kunnen worden voorkomen. In goed overleg met de Evaluatie Commissie Passend Onderwijs zal zo veel mogelijk worden aangesloten op de evaluatie- en onderzoeksactiviteiten die in het kader van Passend Onderwijs door deze commissie worden uitgevoerd.

Met name voor specifiek onderzoek in het (v)so-veld is wel afzonderlijke monitoring nodig. Zo zal in het najaar van 2008 een 0-meting worden uitgevoerd naar de 'uitstroomgegevens' van het vso.